

سفرنامه انگلبرت کینفر (آلمانی) (سال ۱۶۸۳)

(ایشان به همراه سه هیات از سوئد و روس و لهستان به منظور ایجاد ارتباط تجاری و خرید ابریشم به دربار شاه سلیمان وارد شده و مدت ۴ سال در ایران بود)

ص ۱۴ : ... شاه صفوی ایران از حقوقی کاملاً نامحدود و مستقل در اعمال قانون برخوردار است. در بقیه جهان، قدرت دولت یا با توافقی رسمی و شناخته شده یعنی قانون اساسی محدود می‌شود یا موانعی غیر معترف و در عین حال غیرقابل غلبه در راه آن وجود دارد.

پادشاه صفوی بر خلاف آنچه گفته شده به هر کاری مجاز است و هیچ رادعی و مانعی در سلطنت خود نمی‌شناسد. عقد قراردادها، اعلان جنگ و صلح، تغییر در قوانین مملکت، وضع مالیات‌ها جدید، حتی اختیار جان و مال هر فرد و زنان و فرزندان او همه دست شاه است ... شاه صفوی قدرتی از نوع دیگر هم دارد که خاص خود اوست یعنی نوعی تقدس آمیخته با احترام نه از دست که ما در مغرب زمین آنرا برای شاهان قائلیم، بلکه تقدسی که فطری است و با تولد شاه همراه است، ملازمه دارد ... و این تقدسی را در اصل و نسب خود به محمد (ص) پیغمبر اسلام میرسد. من از یک روحانی شنیدم چنین استدلال می‌کنند.

ص ۱۴ و ۱۵ : ... اعقاب بلافصل حضرت محمد که امام نامیده می‌شوند، بیماران را تنها با نفس خود و بدون هیچ دارویی و وسیله‌ای دیگر شفا می‌بخشیدند. خوب اگر ما این قدرت را در اثر تقدس فطری امام ندانیم پس آن را چگونه توجیه کنیم؟

ولی چون شاه نیز از عهده چنین کاری بر می‌آید آن هم نه با ادای لفظی و کلمه‌ای بلکه با پرتوی که از بدنش ساطع است پس به هیچ وجه نباید در تقدس شاه تردید و تأملی روا داشت.

ص ۱۵ : ... این تصور چنان در مردم رسوخ یافته است که بسیاری از بیماران شفای خود را بیشتر در لگن دستشویی شاه می‌جویند تا در دوی داروخانه هرگاه ایمان در بیماران چندان قوی است که علاج هم می‌یابند، دیگر در این مورد چه خرده‌ای می‌توان گرفت.

در عین حال نیز به عنوان رییس و پیشوای دین از متابعت قوانین و نوامیس دینی ... مستثنی است. ... به هر تقدیر، حداقل آن است که بعضی از ملایان ایرانی به سختی از این نظریه دفاع میکنند، خواه بر اثر خوش آمدگویی و تقرب جویی و خواه به علت اعتقاد شرافتمندانه‌ای که به این اصل دارند

ص ۲۳ : (معرفی شاهان صفوی، شاه اسماعیل، شاه طهماسب، اسماعیل دوم، ... شاه عباس، شاه صفی - شاه عباس دوم - شاه سلیمان).

ص ۲۵ : (شرح وضعیت ولیعهد و نحوه تربیت او در حرمسرا).

ص ۲۶ : (شرح وضعیت حرم سرا)

ص ۲۷ : ... به سهولت می توان فهمید که امید آینده مملکت (ولیعهد) در دایره تنگ این افراد نادان و ناتوان (خواججه‌های حرمسرا) به چه صورت رشد می کند

ص ۲۷ : ... الله (پرستار) ولیعهد قبل از اینکه طفل (ولیعهد) پروای تربیت قوای فکری و معنوی او را داشته باشد. (بیشتر آداب دانی و دینداری می آموزد) حتی قبل از اینکه طفل از عهده خواندن و نوشتن برآید با او از علم دین صحبت می کنند.

ص ۲۷ : ... اصول عقاید مذهب شیعه را به وی تلقین می کند ، قبل از هرچیز قواعد نماز و وضو و غسل و روزه را به او می آموزد. الله (پرستار) به تفصیل تمام سرگذشت حضرت علی ، مؤسس مذهب شیعه و همچنین فرزندان حسن و حسین را توصیف می کند (و مصیبت‌های آنان را) و می کوشد که در کودک تحت سرپرستی خود خصومتی سخت و مرگبار نیست به دشمنان تشیع ایجاد کند.

ص ۲۸ : ... اصلاً و ابداً خبری از اعمال مردان بزرگ و مشهور به گوش این پسر بیچه نمی رسد. حقوق عمومی ، اصول مملکت داری ، ورزش و مسائل مربوط به تربیت بدنی که اعضاء را نرم و آماده می کند ، تمرین‌هایی که برای سرعت انتقال و ادراک ، اصول جنگ و آنچه دانستن آن را برای شاه آینده مملکت لازم است ، به هیچ وجه موردنظر نیست. برای ولیعهد که هنوز به سن بلوغ نرسیده است چند همسر انتخاب می کنند.

ص ۲۹ : ... اطباء تریاک را با مشک و عنبر و سایر عطریات مخلوط می کنند و از آن حب‌های کوچکی می سازند (برای تقویت قوای جنسی ولیعهد) و لحظه‌های معین یکی از حب‌ها را به او تجویز می کنند ... ایرانیان قدری به این شربت (کونار: پوسته خشخاش را در آب نم می کنند و با شیرینی و عطریات آمیخته می کنند) علاقه دارند و آنرا حتی بر لذیذترین اغذیه ترجیح می دهند (قوای شهوانی را تحریک و انسان را در عالم هیروت می برد) البته پس از چند ساعت حالت خلسگی ، حالت افسردگی دست می دهد ، آدم را ضعیف ، باعث کاهش وزن ، کند شدن ذهن و بی اعتنا به هر چه بزرگ است می کند) پس چه جای شگفتی است هنگام رسیدن (ولیعهد) به سلطنت به علت عدم توانایی (پیری زود رس) و روحی از عهده اداره امور مملکت برنیاید

ص ۳۵ : ... این اختلاس‌ها چون دو سه تن از معتمدین شاه هم در آن دست دارند ، در صورت آفتابی شدن امر و ایراد اتهام ، مقصرین را در پناه خود می گیرند ، بدون مجازات می ماند،

ص ۳۶ : ... تصور می رود مبارزه با اختلاس و غارت اموال دولت در مملکت ایران کاری غیر ممکن باشد اما از نظر دور نباید داشت که در درباره ی اروپا هم به اندازه کافی حقوق مردم پای مال می شود.

ص ۴۰ : (مردن شاه عباس دوم در سن ۳۴ سالگی به علت مبتلا شدن به مرض جنسی در اثر نزدیکی با یک رقاصه مریض که خودش هم قبل از نزدیکی اعتراف کرده بود و سپس تبدیل به مرض به سرطان شد)

ص ۴۲ و ۴۳ و ۴۴ : (طرح جانشینی حمزه میرزا (۷ ساله) توسط صدراعظم در شورای وزیران پس از مرگ شاه عباس دوم ، در قصر دامغان و مخالفت رئیس خواجگان حرمسرا و پیشنهاد رئیس خواجگان برای شاه

شدن شاهزاده صفی میرزا (که در اصفهان بود) و پذیرش شورا و فرستادن پیکری سریع به اصفهان با طی کردن ۶۷۵ کیلومتر در ۱۴۴ ساعت)

ص ۵۲: (مریض شدن شاه صفی، و بروز طاعون در بین مردم، تاخت و تاز ازبک‌ها در مرز شرقی و قزاق‌ها در سواحل دریای خزر و تجاوز اورنگ شاه هندی به قندهار و تدارک حمله توسط عثمانی، همه این مسائل را ستارشناسان به علت نحث بودن روز تاجگذاری مطرح کرده و قرار شد شاه با اسم جدید (شاه سلیمان) مجدداً در ساعت سعد تاجگذاری کند، که تاجگذاری انجام و البته پس از آن اوضاع رو به بهبود گذاشت.)
ص ۵۷: (به ذکر آنچه در مدت اقامت چهارساله خود در ایران از خوب و بد درباره شاه شنیده می‌پردازد.)
ص ۶۰: (داستان اهدای وسیله ستاره‌شناسی که بر اساس نظریه کپرنیک ساخته شده بود به شاه، چون از جنس طلا نبود، شاه سلیمان به آن توجه جدی نکرد، ستاره‌شناسان در بار هم نظریه کپرنیک را به دلیل اینکه، این نظریه خلاف رویت روزانه حرکت خورشید و ثابت بودن زمین بود، آنرا رد نموده و اشتباه کپرنیک اعلام کردند.)

ص ۸۵: ... هدف از سفر ما به ایران این بود که، شاه ایران را وادار به لشگرکشی مشترک بر ضد ترک‌ها (عثمانی) که در بحبوحه صلح، بغداد را از چنگ پدربزرگش خارج کرده بودند، بکنیم. فقط چون وزیر اعظم با این کار موافق نبود، کوشش ما به جایی نرسید.

ص ۹۷: (ذکر مقامات درباری)

ص ۱۱۱: ... درآمدهای سالیانه شاه از ایالات شامل عواید املاک، وصول مالیات و عوارض گمرکی، هدایای سال نو، مال الاجاره‌ها و سایر مالیات‌ها و مصادره اموال و املاک مغضوبین که جمعاً حدود ۴۰۰ هزار تومان است که معادل ۵ میلیون اونس طلا است.

ص ۱۱۹: (شرح مخارج سالیانه شاه)

ص ۱۲۱: (روحانیون و بقاع متبرکه)

ص ۱۲۶: ... مقام و موقع شاه بیشتر با قاضیان و امامان مساجد تکمیل میشود تا با بزرگان و اعیان و یا عمال عالیمقام اداری. صدر کهمهمترین مجمع برای تفسیر فقه شیعی است در صدر روحانیون ایران قرار دارد ... او اختیارت دینی و دنیوی را در شخص خود یک جا جمع کرده است ... مردم به او نواب (نایب شاه) می‌گویند و وزیر اعظم که نایب واقعی شاه است به این لقب اعتراضی ندارد.

۱-صدر: (مسئول درآمد های املاک وقفی {خاصه <املاک شاه> - ممالک <املاک مردم>} و پرداخت حقوق متولیان، کارکنان و خدام موقوفات و مدرسین، وعاظ، روحانیون از هر درجه و مرتبه به تشخیص خود میباشد).

ص ۱۲۳: (شرح داستان بلایی که سر صدر خاصه آمد و سه سال در زندان بود و هر روز برای گرفتن اعتراف به پای او چوب می‌زدند، پاهای او ورم کرده و ناخن‌هایش افتاده بود و به علت پیدا شده تصویری مینیاتور

که نشان میداد، شاه بر الاغ نشسته این تصویر توسط شیخ اسلام کرمان (به علت برکنار شدن توسط صدر) کشیده و مهر صدر را پای آن زده بود. و صدر اعتراف نمی کرد. در نهایت مشخص شد کار آن شیخ کرمانی است و جایشان را برای چوب زدن عوض کردند).

ص ۱۲۴: (پس از صدر، دو مقام شیخ الاسلامها و قاضی (شرع- حاکم)ها در مورد مسائل دینی و دعاوی حقوق مدنی بر مبنای فقه حکم می دادند و متصدیان با پیشنهاد صدر و تصویب شاه منصوب می شدند، احکام قضاوت این دو، تجدید پذیر نبود)

رسیدگی به قتل و جنایت و دزدی غارت در صلاحیت دیوان بیگی (قاضی خزائی) با داروغه بود.

ص ۱۲۵: (هر شهری یک قاضی شرع داشت)

ص ۱۲۶: ... مجتهد- این لقب حاکی از حد اعلای روحانیت و پیشوایی بی چون و چند بر مؤمنین است. نه عنایت شاه یا همراهی روحانیون یا بزرگان هیچ یک در رسیدن به این مقام مؤثر نیست (تنها زندگی زاهدانه، دانش و بینش آنها طرف توجه مردم قرار می گیرد).

شگفت اینکه متالین و عالمین به کتاب نیز در اعتقاد به مجتهد با مردم ساده دل شریک اند و می پندارند که طبق آیین خداوند پیشوایی روحانی مردم و قیادت مسلمین به عهده مجتهد گذاشته شده است در حالی که فرمانروا تنها وظیفه دارد به حفظ و اجرایی نظرات وی همت گمارد ... مجتهد نسبت به جنگ و صلح نیز تصمیم می گیرد.

ص ۱۲۶: ... به این دلیل مشیت الهی فقط بر ائمه اطهار یعنی بر اعقاب پیغمبر اکرم آشکار می شود و امروز چون آنان نیستند فقط به جانشین آنها که مجتهد باشد الهام می شود. اما شاه که خداوند زمام رعایا و اداره امور کشورش را به دست او سپرده است باید از زبان مجتهد وقت نیت و مشییت او را دریابد.

ص ۱۲۷: (وضع زندگی، تدریس، سواری ... یک مجتهد را از ابتدا تا حد اجتهاد تعریف کرده است).

ص ۱۲۸: (پیشنماز و روش انتخاب او که اغلب سید هستند)

ص ۱۳۳: (اسامی ائمه ذکر شده و مسئله شفا دادن بقاع متبرکه (مخصوصاً امام رضا) و وادار کردن خدام به نمایش شفای کور فرمایشی که گاهی این نمایش خنده آور است و زنده بودن امام زمان را ذکر می کند).

ص ۱۳۶: (شرحی در مورد تکیه ها و دراویش، نام طایفه های درویش ها که عبارتند از بکتاشی ها- مولوی ها- حیدری ها- نعمت الهی ها- چتلی ها- مداری ها- قادری ها- سالک ها- ابدال ها- مختاری ها- مفرد ها- قزاق ها ... دعوی حیدرها و نعمتی ها و اینکه شاه سلیمان از طرفداران حیدری ها میباشد. مقامات به ترتیب نزولی، دست نقیب - نقیب - پیر)

ص ۱۳۹: (شرحی در مورد حوزه های علمیه، طلاب، روش تدریس و حضور طلبه ها در مدرسه، حقوق آنها که سالیانه ۱۰۰ تا ۵۰ تومان است و نحوه پرداخت می).

ص ۱۴۵: (شرح تأسیسات داخلی دربار و بیوتات سلطنتی)

ص ۱۵۷ : (اداره ایالات و شهرها)
ص ۱۷۱ و ۱۷۲: (فرق اسلامی و شیعه)